

De què parlem quan parlem de Vox

Dos són els components que han de ser nuclears en la ideologia d'un partit per tal d'ésser titllat de dreta radical: el nativisme i l'autoritarisme | La formació de Santiago Abascal els atresora

Miting de Vox a Tarragona, amb un dels assistents lluint una samarreta amb missatge clar. | Jonathan Oca.

Impulsats per múltiples factors com ara l'impacte de la globalització o el descontentament amb el funcionament de la democràcia, els partits d'ultradreta han anat guanyant pes en els darrers anys arreu d'Europa. Partint inicialment dels marges de la política institucional, actualment aquestes organitzacions ocupen seients ministerials, guanyen eleccions i marquen l'agenda en molts països del nostre entorn. Espanya, juntament amb pocs estats com Irlanda o Portugal, havia estat tradicionalment mancada d'una força parlamentària ultra com la de Le Pen a França o la de Salvini a Itàlia. **El passat mes d'abril, però, la irrupció de Vox al Congrés dels Diputats va posar fi a l'excepció espanyola.** La repetició electoral del mes de novembre ha corroborat aquest primer impuls, i els d'Abascal han aconseguit doblar resultats i situar-se com la tercera força de la cambra.

Article basat en el 'paper' publicat recentment: Vox como representante de la derecha radical en España: un estudio sobre su ideología (Ferreira, 2019).

En aquesta etapa de creixement -i sembla que de consolidació- de la ultradreta a Espanya, moltes son les anàlisis que s'han anat produint al voltant de Vox. Alguns comentaristes sostenen que ens trobem merament al davant d'una versió més "dura" del conservadorisme tradicional. D'altres defineixen aquesta organització com d'extrema dreta, i alguns fins i tot d'obertament feixista o franquista. Altres conceptes que ens sonen familiars com el de "populista" també s'han utilitzat per a descriure'ls. Moltes d'aquestes opinions, però, han circulat profusament pels mitjans de comunicació amb més intencionalitat militant que no pas d'anàlisi. Pel que fa a la literatura especialitzada, hi ha un cert consens en identificar a aquesta nova formació política amb alguna de les variants de la ultradreta. A continuació intentaré explicar de què parlem quan parlem de Vox, i **què volem dir quan titllem a aquesta organització de dreta radical.**

A grans trets, i seguint a alguns dels autors de referència mundial en la matèria (Mudde, 2007), **dos són els components que han de ser nuclears en la ideologia d'un partit per tal d'ésser titllat de dreta radical: el nativisme i l'autoritarisme.** D'una banda, el nativisme és el resultat de la combinació d'un nacionalisme extrem i essencialista, sovint arrelat en mites sobre el passat; amb una actitud xenòfoba i de rebuig a la immigració. La ideologia nativista persegueix que l'estat estigui habitat exclusivament pels membres del grup "nadiu", i refusen tot allò -persones, idees i organitzacions- que amenacen el seu ideal d'estat-nació homogeni. En aquest sentit, Vox s'enfronta tant als que considera enemics interns -el "separatisme"- com externs -els "globalistes" i la immigració, especialment la musulmana- amb l'objectiu d'aconseguir una societat monocultural i mononacional al servei de la seva particular idea d'Espanya.

Mítin electoral de Vox, amb el lema de campanya 'España siempre'. Foto: Vox

D'altra banda, l'autoritarisme és la segona característica definidora de la ideologia d'aquests partits polítics. Aquesta es basa sobretot en la **creença de que les societats han de ser regides amb mà de ferro, sota els valors de la llei i l'ordre.** A més, son organitzacions que presenten sovint trets il·liberals, com ara una retòrica nociva contra el principi del pluralisme polític o un desdeny seriós en relació als drets de les minories. Aquest autoritarisme de trets il·liberals dut a l'extrem pot

esdevenir directament antidemocràtic, com succeeix amb moltes organitzacions neofeixistes -la majoria d'elles extraparlamentàries. Vox, com els seus homòlegs europeus, no planteja però la instauració d'un règim autocràtic, ni utilitza la violència física com a eina d'acció col·lectiva. A més, de forma implícita accepta el joc de la democràcia a l'observar el principi majoritari i la sobirania popular com a fonts de poder polític.

En aquest punt hi ha una certa discussió en la literatura especialitzada. Malgrat que tradicionalment els conceptes "dreta radical", "extrema dreta" i "ultradreta" s'han utilitzat com a sinònims, hi ha una tendència recent en separar les dues primeres expressions com a subfamílies dins de la categoria general de la ultradreta (veure el debat nominal a Arzheimer, 2018). Així doncs, **les formacions de dreta radical serien nativistes i autoritàries, mentre que l'extrema dreta seria, a més, directament antidemocràtica**. En el llenguatge mediàtic i popular, però, ambdues categories se segueixen utilitzant com a equivalents. La taula 1 resumeix aquesta escala d'ideologies nativistes:

Ideologia	Característica addicional
-----------	---------------------------

Extrema dreta	Antidemocràcia
---------------	----------------

Dreta Radical	Autoritarisme
---------------	---------------

Nativisme	Xenofòbia
-----------	-----------

Nacionalisme	-
--------------	---

Taula 1 - Escala d'abstracció de les ideologies nativistes. Es llegeix de baix a dalt i d'esquerra a dreta. Cada nova ideologia incorpora les característiques de totes les anteriors més una d'addicional. Font: Mudde, 2007: 24.

Si el rebuig al sistema democràtic sencer o "només" als seus components liberals és el que distingeix les dues subfamílies de la ultradreta que hem analitzat, **el nativisme seria l'element que diferencia la dreta radical dels conservadors clàssics**. En aquest sentit, les formacions de la dreta tradicional també poden ser obertament nacionalistes i actuar des d'una perspectiva sociopolítica enfocada als valors de la llei i l'ordre. No obstant, el seu nacionalisme sol presentar-se retòricament en termes cívics més que etnoculturals, i el component xenòfob o bé no està present o bé no es central en la seva ideologia. Generalment respecten, a més, les regles formals i informals de la democràcia liberal.

Fins aquí, doncs, **podem concloure que Vox és un partit polític d'ultradreta, i més específicament de dreta radical, perquè presenta una ideologia basada en el nativisme i l'autoritarisme** en els termes en què hem estat parlant fins ara. Aquesta anàlisi, tot i que aborda el més essencial, deixa fora però altres característiques que contribueixen enormement a dibuixar els contorns de la ideologia de Vox. La taula 2, basada en un estudi que he publicat recentment (Ferreira, 2019), les resumeix:

Característiques Presència en Vox

Nacionalisme
Central

Nativisme
Central

Autoritarisme
Central

Antidemocràcia
No present

Populisme
Indicat, però no explícit

Valors Tradicionals
Central

Neoliberalisme
Present, però no central

Taula 2 - Grau de presència de diferents elements en la ideologia de Vox. Font: Ferreira, 2019.

Més enllà del nativisme i l'autoritarisme, la resta de les característiques ideològiques de Vox són útils a l'hora de comparar la formació d'Abascal amb la resta de partits de la dreta radical d'arreu del continent. Tres són els apunts imprescindibles per a fer-nos una idea ràpida de la posició de Vox en relació als seus homòlegs europeus. En primer lloc, i a diferència d'aquests darrers, **la seva**

retòrica és molt més nacionalista que populista. Les apel·lacions a "Espanya" son constants - més fins i tot que als "espanyols"-, però **no hi ha una contraposició clara entre un poble "pur" enfront d'unes elits corruptes** -com sí faria una formació populista, recordem per exemple el Pablo Iglesias de 2014 i el seu llenguatge contra la casta. Darrerament, però, sembla que Vox està estudiant el manual de la dreta radical europea i comença a emfatitzar una certa retòrica populista.

En segon lloc, sabem que molts partits de la dreta radical solen difuminar el seu programa econòmic -o defensen el que s'anomena "xovinisme de benestar"- per tal d'atreure una base de votants més ampla, sobretot els provinents de la classe treballadora. **Vox, per contra, advoca per una agenda clarament neoliberal** a través d'un programa de reducció de la despesa pública, privatització de serveis i rebaixa general de la càrrega impositiva. Per últim, presenten una **perspectiva desacomplexadament conservadora pel que fa als valors tradicionals**, destacant especialment la seva lluita contra el moviment feminista i LGTB i o la protecció de la tauromàquia i la caça en el món rural. Això també els diferencia d'alguns dels seus cosins-germans, que intenten elaborar una posició ambigua en qüestions morals.

Per concloure, tot això és, doncs, del que parlem quan parlem de Vox: **un partit de dreta radical, nativista i autoritari, que a més a més és explícitament conservador en allò moral i clarament neoliberal en les seves posicions socioeconòmiques.** Veurem com avança en els propers mesos, però hi ha indicis de que cada vegada s'està assemblant més als seus homòlegs europeus pel que fa sobretot a l'element populista. En tot cas, una cosa ha quedat clara: l'excepcionalitat espanyola, on la ultradreta no existia com a força parlamentària autònoma, s'ha acabat. Ja la tenim aquí, i s'anomena Vox.

La plana major de Vox, en un míting electoral a la plaça Colón de Madrid, plena de gom a gom de banderes espanyoles. Foto: Vox.

Referències

Arzheimer, Kai. 2018. «Conceptual Confusion is not Always a Bad Thing: The Curious Case of European Radical Right Studies», en Karl Marker, Annette Schmitt y Jürgen Sirsch, (eds.), *Demokratie und Entscheidung*. Wiesbaden: Springer. Disponible a: https://doi.org/10.1007/978-3-658-24529-0_3.

Ferreira, Carles. 2019. Vox como representante de la derecha radical en España: un estudio sobre su ideología. *Revista Española de Ciencia Política*, 51, 73-98. Disponible a <https://doi.org/10.21308/recp.51.03>.

Mudde, Cas. 2007. *Populist Radical Right Parties in Europe*. Cambridge: Cambridge University Press. Disponible a <https://doi.org/10.1017/CBO9780511492037>.